

УДК 378.147:81-057.87]:316.77

Л. А. Білоконенко

*д. філол. н., доц., проф. кафедри української мови
Криворізький державний педагогічний університет*

ПРАКТИЧНИЙ КУРС КОМУНІКОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

PRACTICAL COURSE OF COMMUNICOLOGY IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS- PHILOLOGISTS

У публікації розглянуто роль дисципліни “Українськомовна комунікологія” у формуванні у здобувачів вищої освіти комунікативної компетентності, що дає змогу сучасному педагогу вийти на високий рівень здійснення професійних функцій на основі світових стандартів. Акцентовано на перспективах комунікативної освіти в Україні як обов’язковому гуманітарному компоненті професійного навчання.

Ключові слова: *комунікологія, професійна діяльність, комунікативні компетенції, комунікативна освіта.*

The publication examines the role of the discipline “Ukrainian communicology” for the formation of communicative competence in higher education applicants, which allows a modern teacher to reach a high level of professional functions based on world standards. Emphasis is placed on the prospects of communication education in Ukraine as a compulsory humanitarian component of professional training.

Key words: *communicology, professional activity, communicative competences, communicative education.*

Комунікологія заснована на стандартах процесу спілкування. Це особливо актуально для студентів-філологів. Зазвичай ці знання здобуваються у шкільному курсі “Сучасна українська мова”, але їх відкладають до старших класів, коли всі основні мовні та мовленнєві навички вже отримані. На жаль, навчальні програми головно містять тільки основні теми для опанування законів комунікації, не дають знань про те, як організувати практику з результатами перетворення студентів у фахівців, готових до професійного контакту. Університет

повинен вирішити, як розвинути таку компетентність у випускників. В умовах модернізації системи освіти України, орієнтованої на входження до світового освітнього простору, сучасному філологу потрібно бути компетентним не тільки у своїй науковій царині, а й конкурентним на ринку праці. Комунікативна компетентність є основною умовою, що дає змогу вийти на високий рівень здійснення професійних функцій. Тож має бути серйозний підхід до формування комунікативної компетентності як однієї з ключових навичок філолога.

Комунікативна освіта, яка є важливим компонентом професійної підготовки в Європі та Америці, ще не є такою в українських вишах. Офіційно маємо тільки одну галузь знань (“Соціальні і поведінкові науки”, спеціальність “Міжнародні відносини, громадські комунікації і регіональні студії”), де бачимо орієнтацію на комунікативну освіту. Навчання студентів законам спілкування ще знаходиться осторонь від педагогічної підготовки конкурентоспроможного фахівця. Хоч в останні роки в деяких університетах комунікологія викладається. Навчальні програми формують комунікативну компетентність у діапазоні деяких наукових сфер (педагогіка, журналістика, психологія, соціологія, конфліктологія). В Україні вже маємо видані монографії [5], методичні матеріали [2]. Гадаємо, важливість навчання комунікології, її необхідність для філологів поступово вийде на перший план, формуючи культурний рівень і соціальну позицію фахівця XXI століття.

Стандарти вищої освіти України містять інформацію про професійну діяльність і компетентності студентів [4]. Відповідно до них поділяємо процес комунікативної освіти на три етапи. Перший і другий – формування комунікативної грамотності студентів у межах різних гуманітарних дисциплін, третій – вивчення курсу “Українськомовна комунікологія”. Ми конструємо процес навчання так, щоб студенти-філологи могли успішно пройти кожен етап, виконати програмні завдання, підготувати підсумкові роботи відповідно до державних вимог. Розуміння стандартів, можливість застосовувати теоретичні і

практичні знання дозволить їм адаптуватися в умовах виконання професійних обов'язків. Згідно зі стандартами є сукупність вимог до змісту та результатів навчальної діяльності університетів у межах кожної спеціальності. У цих документах спостерігаємо в характеристиці спеціальності “Філологія” перелік компетентностей, нормативний зміст підготовки яких містять і вимоги до комунікативної компетентності.

У стандарті ВО першого рівня (бакалавр) серед об'єктів вивчення є *міжособистісна, міжкультурна та масова комунікація в усній і письмовій формі*. У цільовому компоненті визначено вимогу до *організації успішної комунікації різними мовами*. Стандарт фіксує спеціальні (фахові) компетентності, серед яких: 1) здатність вільно, ефективно використовувати мову в усній і письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування, для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя; 2) здатність до організації ділової комунікації. Тож зміст підготовки бакалаврів передбачає вільне спілкування з професійних питань із фахівцями та нефаківцями державною мовою усно й письмово, організацію ефективної міжкультурної комунікації. Важливим результатом навчання є використання мови для розв'язання комунікативних завдань у суспільній, навчальній, професійній, науковій, побутовій сферах.

За стандартом ВО рівня “магістр” серед об'єктів вивчення також названа *міжособистісна, міжкультурна та масова комунікація в усній і письмовій формі*. Зазначено, що філологи повинні професійно вміти *організувати успішну комунікацію рідною та іноземною мовами*. У системі компетентностей визначено: студенти здатні *спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня, ефективно брати участь у різних формах наукової комунікації в галузі філології* (конференції, круглі столи, дискусії, наукові публікації). Нормативний зміст підготовки передбачає вміння *впевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації* (у ситуаціях професійного й наукового спілкування), *застосування знання про експресивні,*

емоційні, логічні засоби мови для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації.

Програма навчання за PhD Degree ґрунтована на міжнародних і державних рівнях: FQ-EHEA, QF-LLL, НРК [3]. Така логіка підготовки вможливує працевлаштування здобувачів не тільки в закладах освіти чи наукових організаціях, але й посади у сфері комунікації й управління. Програма передбачає загальнонаукові (*здатність володіти різними способами мовної поведінки в різних сферах комунікації, у ситуаціях запобігання конфліктів; застосовувати сукупність соціолінгвістичних, країнознавчих і міжкультурних знань для досягнення комунікативної мети; використовувати комунікативні стратегії при розв'язанні професійних завдань*) й інструментальні компетентності (*навички використання теоретичних й емпіричних знань у сфері міжкультурної комунікації*) [3, с. 4–6].

Для здобувачів PhD Degree викладаємо курс “Українськомовна комунікологія” [1]. Предметом її вивчення є комунікативні закони, що забезпечують успішність професійної діяльності філологів, уміння кооперативно взаємодіяти з людьми, ефективно моделювати комунікацію в різних ситуаціях. Курс допомагає з'ясуватися, які комунікативні вміння й навички потрібні кожному для успішного наукового та професійного буття. Ми пропонуємо ту інформацію, яка для нього чи для неї є пріоритетною. Після навчання філологи повинні розуміти основні положення комунікології, представлені різними лінгвістичними течіями; мати уявлення про механізми комунікації в різних сферах життя; правильно сприймати закони гармонійного та конфліктного спілкування; усвідомлювати запит соціуму на ефективну комунікацію, яка впливає на культуру, світогляд, моральні принципи людей. Уміти використовувати в навчальній, дослідницькій і викладацькій діяльності ці знання; діагностувати мовну й позамовну систему гармонійної або конфліктної комунікації; осмислювати бар'єри у спілкуванні; ефективно застосовувати способи нейтралізації конфлікту; реалізовувати безконфліктні стандарти.

Дисципліна складається з двох блоків: *Теорія комунікології, Закони й механізми кооперативного та конфліктного спілкування*. Основна мета обох – систематизувати та узагальнити знання, здобуті аспірантами раніше, через низку концептуальних лекцій, зроблених самими студентами у формі презентації, а також завдяки практичній роботі. Наприклад, можемо запропонувати організацію парних чи групових ділових ігор, які відтворюється професійні комунікативні умови, подібні реальним. Використовується метод Case-study, коли аспіранти аналізують конкретні комунікативні ситуації, моделюють їх розвиток, шукають шляхи оптимального розв’язання проблем. У будь-якому разі обов’язково звертаємо увагу на самоаналіз роботи. Аспіранти повинні бачити свої помилки й виправляти їх.

Отже, у результаті філологи навчаються прогнозувати процес комунікації в різних ситуаціях, помічати помилки у спілкуванні. Вони набувають навичок здійснювати свою професійну діяльність відповідно до національних освітніх стандартів. Ми думаємо, що наш особистий досвід та досвід роботи інших викладачів кафедри української мови КДПУ з комунікативної освіти формує у філологів метакомпетентність: вони навчаються аналізувати, планувати, контролювати, оцінювати власні когнітивні процеси, досвід, знання, долати проблеми, шукати шляхи ефективного застосування своїх комунікативних знань.

Література

1. Білоконенко Л. А. Навчальний план курсу “Українськомовна комунікологія”. Кривий Ріг : КДПУ, 2019. 24 с.
2. Денисюк С. Комунікологія : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2015. 102 с.
3. Освітньо-наукова програма підготовки здобувачів вищої освіти : доктор філософії. Галузь знань 03 Гуманітарні науки. Кривий Ріг, 2016. 28 с.
4. Стандарти вищої освіти України. Київ, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>
5. Чаплай І. В. Державно-громадська комунікація як об’єкт наукового дослідження в Україні : монографія. Одеса : Купрієнко С. В., 2018. 385 с.